

22.03.1965

Politica internă a României în timpul regimului Nicolae Ceaușescu

La 22 martie 1965, Nicolae Ceaușescu a fost desemnat oficial prim-secretar al C.C. al P.M.R. În primii ani de la preluarea conducerii, acesta a continuat și accentuat politica de liberalizare internă și de deschidere spre Occident începute în ultimii ani ai conducerii lui Gheorghe Gheorghiu Dej.

„Liberalizarea” din perioada 1965-1971 s-a manifestat în grade diferite în viața politică, economică, socială și culturală. Aceasta a fost una reală, fiind resimțită și apreciată de societatea românească în ansamblul său, în ciuda faptului că regimul a menținut tot timpul un control care să nu permită derapaje majore de la modelul comunist.

În plan politic, Ceaușescu a încurajat inițial instituirea unei conduceri colective, ca mijloc de a preveni acumularea de puteri excesive de către o singură persoană. Principiul a fost statuat cu ocazia Congresului al IX-lea al partidului, a cărui denumire s-a schimbat din P.M.R. în P.C.R., însă a fost abandonat la scurt timp. În decembrie 1967, după Conferința Națională a P.C.R. Nicolae Ceaușescu a preluat și funcția de președinte al Consiliului de Stat, pentru ca în 1972 să se revină la posibilitatea cumulării de către o singură persoană a unor funcții pe linie de partid și de stat. În paralel însă a fost introdus principiul rotației cadrelor în funcții, măsură motivată declarativ prin nevoia ca cei plasați în funcții de conducere să dobândească o „experiență multilaterală” în rezolvarea problemelor societății. În realitate, era o modalitate de a împiedica crearea unor baze de putere și eventual a unor nuclee de opoziție în sânul conducerii superioare de partid.

În 1974, Nicolae Ceaușescu a fost investit în funcția de președinte a Republicii Socialiste România, pentru ca în anii ce vor urma funcțiile de decizie să fie ocupate de persoane apropiate, în primul rând de către soția sa, Elena Ceaușescu, devenită numărul doi în stat, de copii, rude și colaboratori care excelau nu atât prin competențe, cât prin devotamentul față de liderul comunist.

Liberalizarea anilor 1960 s-a caracterizat și printr-o serie de evoluții care au influențat în mod direct viața societății.

Pe de o parte, s-a produs o creștere a nivelului de trai, reflectată în sporirea veniturilor (creșterea

pensiilor, a salariilor, a bursei), accesul la bunuri de larg consum și servicii, diversificarea modalităților de divertisment și petrecere a timpului liber, accelerarea construirii de locuințe. Beneficiile prosperității economice se vor simți și în prima parte a anilor 1970, deteriorarea condițiilor de viață petrecându-se la finele anilor 1970, pentru ca în anii 1980 să se ajungă la limita subzistenței.

Pe de altă parte, în încercarea de a controla toate aspectele vieții sociale, inclusiv cea privată, conducerea comunistă a recurs la măsuri care să forțeze creșterea demografică. Astfel, în 1966 a fost interzis avortul, femeile fiind supuse în următorii ani controalelor umilitoare pentru depistarea sarcinilor și pentru a evita provocarea de avorturi. Cu toate acestea, se apreciază că în perioada 1966-1989 aproximativ 10.000 de femei și-au pierdut viața în urma complicațiilor de pe urma avorturilor autoprovocate sau efectuate clandestin, în condiții improprie.

Un domeniu în care s-a făcut resimțit aerul liberalizării în anii 1960 a fost cel al vieții cultural-științifice. Astfel, s-a înregistrat o lărgire a libertății de creație, liberalizarea accesului la cultura occidentală, inclusiv la muzică, filme și publicații.

Recuperarea personalităților culturale românești interzise în epoca Gheorghiu-Dej a făcut parte dintr-un proces mai larg care a vizat reducerea represiunii interne și instaurarea unui climat de pace socială. Condamnaților politici eliberați în majoritate în 1964 li s-a permis reluarea studiilor, angajarea sau li s-a recunoscut dreptul la pensie.

Procesul de destindere internă a însemnat și o regândire a rolului Securității, principala instituție de control a populației, a cărei activitate a fost deplasată dinspre acțiunile represive spre cele preventive. Creată la 28 august 1948, prin Decretul nr. 221 al Prezidiului Marii Adunări Naționale, Securitatea, care a purtat de-a lungul timpului diferite denumiri (Direcția Generală a Securității Poporului/ Direcția Generală a Securității Statului/Departamentul Securității Statului), regăsindu-se fie în componența Ministerului Afacerilor Interne, fie ca instituție distinctă, a avut ca scop principal „apărarea cuceririlor democratice și asigurarea securității R.P. Române contra uneltirilor dușmanilor din interior și exterior”.

Astfel, dacă în cea mai mare parte a epocii Dej, Securitatea a urmărit în mod principal eliminarea oricărei forme de opoziție, fie ea și potențială, folosind metode din cele mai brutale, în perioada Ceaușescu asistăm la o schimbare de politică, rolul Securității fiind unul profilactic, de prevenție, bazat pe supraveghere informativă prin apelarea la mijloace diferite : rețea de informatori, controlul convorbirilor telefonice și a corespondenței, filaj, folosirea tehnicii de ascultare (microfoane, înregistrări ambientale) etc.

Un moment de cotitură în evoluția politicii represive a statului l-a constituit Plenara C.C. din aprilie 1968. Cu acest prilej, au fost expuse o parte din abuzurile săvârșite de organele de Securitate în perioada Dej, iar noua conducere de partid a dat asigurări că acestea nu se vor mai repeta, astfel încât „niciun cetățean să nu poată fi arestat fără un motiv întemeiat sau dovedit”.

În ciuda acestor promisiuni, în deceniile ce vor urma Securitatea va deveni una dintre cele mai temute instituții, având la dispoziție o bază însemnată de informatori și desfășurând acțiuni variate, menite să descurajeze gesturile de opoziție la adresa conducerii comuniste.

Anul 1968 a culminat, din perspectiva gesturilor care au dus la creșterea popularității regimului condus de Nicolae Ceaușescu, cu momentul august 1968, când P.C.R. a condamnat cu vehemență invazia Cehoslovaciei de către trupele Tratatului de la Varșovia. Reacția fără echivoc a liderului român a fost bine primită de societatea românească, strâns unită în jurul conducerii comuniste.

Momentul de glorie al lui Nicolae Ceaușescu din 1968 a contribuit substanțial la creșterea legitimității interne și mai ales externe a regimului comunist din România.

Comunismul-național - rezultat din asocierea a două curente opuse - comunismul, internaționalist în esență, și naționalismul - a reprezentat construcția teoretică, ideologică, aflată la baza construirii societății comuniste în România. Astfel, în perioada 1965-1989, modelului politic și economic de inspirație sovietică i-a fost imprimat un caracter puternic național. Acest fapt a conferit regimului de la București o anumită legitimitate și stabilitate, ferindu-l de contestări care să-i amenințe existența chiar în perioada dificilă a anilor 1980.

Tendențele de liberalizare vor fi stopate în vara anului 1971, când, în urma turneului pe care Nicolae Ceaușescu l-a întreprins în China, Coreea de Nord, Vietnam și Mongolia, acesta anunța revenirea în forță a ideologiei în toate domeniile de activitate.

Tezele din iulie 1971 sau „minirevoluția culturală”, așa cum a mai fost numit procesul de revenire la dogmatismul ideologic, au însemnat o serie de măsuri prin care erau declanșată o campanie de purificare ideologică și de combatere a influențelor ideologiei burgheze. Prin urmare, spiritul comunist trebuia să se manifeste peste tot: în educație, presă, divertisment, cinematografie. Nu erau omise nici măcar gazetele de perete din întreprinderi și instituții sau muzica din cluburi, discoteci și restaurante. Se cerea radioului și televiziunii să stimuleze creația de cântece revoluționare, patriotice, muncitorești, iar în instituțiile de teatru, operă, balet să se promoveze „creația originală, cu caracter militant, revoluționar”, pe teme izvorâte din lupta poporului român pentru socialism.

Directivele vizau scoaterea în evidență a marilor cuceriri obținute de poporul român în socialism, rolul conducător al clasei muncitoare, cultivarea respectului față de muncă, a dragostei față de țară și partid, importanța muncii patriotice.

Explicațiile privind reîntoarcerea în 1971 la dogmatismul ideologic sunt legate de mai mulți factori. În contextul unor relații reci româno-sovietice, măsura putea urmări să convingă URSS de atașamentul conducerii române față de valorile comuniste. Dincolo de acest aspect, vizita lui Ceaușescu în Asia l-a adus în contact direct cu modelul chinez și nord-coreean de comunism, pe care Ceaușescu l-a dorit implementat și în România: un regim dictatorial, în fruntea căreia se afla perechea conducătoare, și un cult al personalității liderului comunist de proporții.

Deși emise la începutul anilor 1970, efectele „tezelor din iulie” au devenit vizibile în a doua jumătate a anilor 1970 și în anii 1980, când, combinate cu dificultățile economice majore, au făcut ca atmosfera din societatea românească să devină greu de suportat.

După o perioadă de succese ale politicii externe românești, schimbările intervenite la nivel european și global privind problematica drepturilor omului, prin semnarea Actului Final de la Helsinki (1975) și

promovarea politicii drepturilor omului de către administrația americană condusă de Jimmy Carter, au făcut ca în 1977 să apară și în România contestări la adresa conducerii comuniste. Primele gesturi de disidență în România, cel al scriitorului Paul Goma și al istoricului Vlad Georgescu, au fost urmate la puțină vreme de greva minerilor din Valea Jiului, care anunța debutul unei perioade extrem de dificile din punct de vedere economic.

Deciziile de politică economică ale regimului Ceaușescu în anii 1970 în direcția industrializării masive, văzută ca motor principal al dezvoltării țării, au dus la construirea unor mamuți industriali, mari consumatori de energie și care vizau prelucrarea unor cantități importante de materii prime care nu puteau fi asigurate doar de producția internă. Investițiile în industrie au fost finanțate prin împrumuturi externe masive, în vreme ce funcționarea acestora necesita importuri consistente de materii prime. Succesivele crize ale petrolului din anii 1970 și criza financiară de la sfârșitul anilor 1970 au găsit România cu o datorie externă considerabilă. De asemenea, contractarea de noi împrumuturi s-a făcut cu dobânzi uriașe.

În aceste condiții, la începutul anilor 1980, România a intrat în incapacitate de plată, condițiile impuse de creditorii internaționali, în principal Fondul Monetar Internațional (F.M.I.), au inclus și aplicarea unor politici de austeritate de către regimul de la București. Constrângerile impuse de F.M.I. și intervențiile în deciziile economice ale regimului comunist din România l-au nemulțumit profund pe Nicolae Ceaușescu. Interpretând imixtiunile Fondului ca o punere în pericol a suveranității naționale, Ceaușescu a refuzat în 1984 să mai semneze acordul stand-by cu F.M.I. și a rupt toate relațiile cu acesta. În același timp, a început o campanie accelerată de plătire a datoriei externe, prin creșterea exporturilor, inclusiv de produse alimentare, și limitarea drastică a importurilor, inclusiv de medicamente. „Marșul forțat” pentru a plăti datoria externă a condus la scăderea dramatică a condițiilor de trai ale românilor. Aprovizionarea cu produse agro-alimentare s-a înrăutățit, oamenii fiind obligați să stea ore în șir la coadă pentru a cumpăra produse de calitate inferioară. În provincie, consumul a fost raționalizat, prin introducerea de cartele pentru produse precum pâinea sau uleiul. Campaniile de economisire de energie promovate de conducerea comunistă au vizat și consumul casnic. Astfel, a fost afectată încălzirea și iluminarea locuințelor, oamenii petrecând ore în șir în frig și întuneric. Serviciile publice, precum cele sanitare sau transportul s-au deteriorat semnificativ.

În paralel cu degradarea drastică a situației economice cultul liderului comunist a căpătat proporții grotești. Realizările „epocii de aur”, așa cum a fost numită perioada Nicolae Ceaușescu, erau proslăvite cu orice ocazie, figurile liderului comunist, devenit „cel mai iubit fiu al poporului”, și soției sa, Elena Ceaușescu, fiind omniprezente în ziare, la radio și televiziune și la manifestările publice.

În ultimii ani ai regimului comunist, programul Televiziunii române a fost redus la două ore seara, în timpul săptămânii, cea mai mare parte din aceste două ore fiind dedicate activității secretarului general al P.C.R., vizitelor interne sau externe și discursurilor sale interminabile.

Valul reformist adus de venirea lui Mihail Gorbaciiov în martie 1985 la conducerea Uniunii Sovietice nu a determinat o modificare a politicilor regimului Ceaușescu. Acesta a respins în mod deschis perestroika (restructurarea) sovietică, adâncindu-se într-un dogmatism ideologic, menținându-se complet rupt de schimbările care se petreceau în statele din jur.

La finele anilor 1980, regimul comunist de la București se afla complet marginalizat. Privit cu reticență în

blocul comunist, datorită pozițiilor sale independente cu precădere din anii 1960 - 1970, regimul pierduse și sprijinul din partea țărilor occidentale, care nu mai aveau niciun interes să susțină un regim acuzat că-și maltratează poporul.

În aceste condiții, nemulțumirile populare au devenit tot mai intense și au culminat cu revolte în mai multe orașe din România, cea mai însemnată fiind cea de la Brașov, din noiembrie 1987.

Doi ani mai târziu, regimul condus de Nicolae Ceaușescu se prăbușea sub influența schimbărilor majore externe și a revoluției din decembrie 1989.

PhD Ana-Maria Cătănuș

References:

Bibliography

Ana-Maria Cătănuș, *Vocația libertății. Forme de disidență în România anilor 1970-1980*, I.N.S.T., București, 2014; Ana-Maria Cătănuș (editor), *Sfârșitul perioadei liberale a regimului Ceaușescu: Minirevoluția culturală din 1971*, I.N.S.T., București, 2005; Florica Dobre (coord.), Florian Banu, Theodor Bărbulescu, Camelia Ivan Duică, Liviu Țăranu, *Securitatea. Structuri/Cadre, Obiective și Metode*, vol. I (1948-1967), C.N.S.A.S., Editura Enciclopedică, București, 2006; Florica Dobre (coord.), Elis Neagoe-Pleșa, Liviu Pleșa, *Securitatea. Structuri/Cadre, Obiective și Metode*, vol. II (1967-1989), C.N.S.A.S., Editura Enciclopedică, București, 2006; *** *Expunere la consfătuirea de lucru cu activul de partid din domeniul ideologiei și al activității politice și cultural-educative*, 9 iulie 1971, în Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate. Rapoarte, cuvântări, articole*, mai 1971-februarie 1972, Editura Politică, București, 1972; Vladimir Tismăneanu, *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc*, Polirom, Iași, 2005.